

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-2-60-6>

УДК 338.465.4

Пішеніна К.К.

кандидат наук із державного управління,
Міністерство освіти і науки України

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРУ УКРАЇНИ

У статті розглядаються основні стратегічні напрями інноваційної політики розвитку освіти в Україні. Удосконалено методологічний інструментарій стратегічного управління інноваційної політики освітнього кластеру на основі використання проектного підходу. Це дає змогу збільшити гнучкість і адаптивність впровадження освітніх інновацій. Визначено вплив наукового обґрунтування розроблення ефективної інноваційної політики в освітній сфері з позицій системного підходу. Наводяться припущення щодо підвищення відповідальності функціональних керівників за ефективність впровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: стратегія, інноваційна політика, освітня сфера, системний підхід.

В статье рассматриваются основные стратегические направления инновационной политики развития образования в Украине. Усовершенствован методологический инструментарий стратегического управления инновационной политикой образовательного кластера на основе использования проектного подхода. Это позволяет увеличить гибкость и адаптивность внедрения образовательных инноваций. Определено влияние научного обоснования разработки эффективной инновационной политики в образовательной сфере с позиций системного подхода. Приводятся предположения о повышении ответственности функциональных руководителей за эффективность внедрения инновационных технологий.

Ключевые слова: стратегия, инновационная политика, образовательная сфера, системный подход.

Pishenina K.K. STRATEGIC DIRECTIONS OF INNOVATIONAL POLICY FOR EDUCATIONAL CLUSTER OF UKRAINE

The strategic development of the innovation policy of the educational cluster requires high quality educational services and causes new educational reforms to transform education into a productive sector of the economy of services. In order to implement state education, an educational cluster must ensure a reliable interaction between education and science with the interests of people, the state and business. Innovation is the main instrument for strategic modernization of the educational sphere, helping to avoid crisis phenomena. Innovation activity of the educational cluster of Ukraine is characterized by a lack of integrity and systematic in the development, substantiation and development of educational innovations, and do not meet the objective needs of society. The growing interest in the strategic management of innovative technologies of the educational cluster by the leaders of educational organizations of different fields, the increasing introduction of innovations in the organizational processes of methods and technologies of strategic management are natural processes: the increasing complexity and uncertainty of the educational environment of the existence of educational institutions provides for their own survival, the effectiveness of their work to pay close attention as threats that arise under the influence of external factors higher, and prospects of using new positive opportunities for sustainable development of the educational cluster. The strategic processes of the innovation policy of the educational cluster have a decisive role in the state's economy. Today, this area is the basis for the development of the educational sphere, where the issue of sectoral convergence of education and innovative technologies form a competitive advantage. The conducted research helps to increase scientific knowledge in the field of theory and methodology of implementation of strategic management of innovation policy of the educational cluster. The theoretical and methodological material of the

existing scientific base on the issues of strategic management, successful implementation of the innovative strategy of development of the educational sphere based on the methods of the system approach can be used to optimize the processes of planning of innovations and the implementation of organizational changes in accordance with innovative strategies for the development of educational organizations.

Key words: *strategy, innovation policy, educational sphere, system approach.*

Постановка проблеми. Стратегічний розвиток інноваційної політики освітнього кластеру потребує високої якості освітніх послуг та стає причиною нових освітніх реформ задля перетворення освіти на продуктивний сектор економіки послуг. З метою реалізації державного управління освітнім кластером необхідно забезпечити надійну взаємодію освіти і науки з інтересами людини, держави і бізнесу [1, с. 87].

Головним інструментом стратегічної модернізації освітньої сфери, що допомагає уникнути кризових явищ, є інновації. У вітчизняній практиці термін «інновація в освіті» почав використовуватися в середині 80-х років XX ст. у зв'язку з процесами перебудови радянської освітньої системи [2, с. 111].

Інноваційна діяльність освітнього кластеру України характеризується недостатністю цілісності та системності у розробленні, обґрунтуванні та освоєнні освітніх інновацій і не відповідає об'єктивним потребам суспільства.

Аналіз останніх публікацій. Проблемам інноваційної діяльності в освітній сфері присвячено багато досліджень учених, таких як К. Ангеловські [3], Л. Буркова [4], А. Ващенко [5], О. Дубасенюк [6; 7], В. Паламарчук [8], Л. Антошкіна [9] та ін. Та, незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямі, відсутні змістовні комплексні дослідження інноваційних технологій освітньої сфери, що мають певні специфічні особливості та властивості. Це спонукає до всебічного вивчення такого напрямку інвестування у межах сфери освіти України, яка має значний інноваційний потенціал.

Зростання інтересу до стратегічного управління інноваційними технологіями освітнього кластеру з боку керівників освітніх організацій різного профілю, все більше широке впровадження інновацій в організаційні процеси методів і технологій стратегіч-

ного менеджменту є закономірними процесами: зростання складності і невизначеності середовища існування освітніх організацій передбачає для їх власного виживання, для підвищення ефективності їхньої роботи приділяти пильну увагу як загрозам, що виникають під впливом факторів зовнішнього середовища, так і перспективам використання нових позитивних можливостей для стійкого розвитку освітнього кластеру.

Однак від розроблення стратегічного плану впровадження інновацій до його успішного впровадження і отримання бажаних результатів лежить дистанція величезного розміру. Не всі освітні організації її проходять успішно. За різними даними, лише від 20 до 40 відсотків організацій успішно і в повному обсязі реалізують заплановану інноваційну стратегію й отримують бажані результати. Причини такого «стратегічного розриву» все більшою мірою стають об'єктом наукових досліджень.

Протягом багатьох років у вітчизняній і зарубіжній літературі зі стратегічного менеджменту розглядаються і пропонуються для реалізації нові ідеї щодо питань планування та реалізації інноваційних заходів, однак питання технологій реалізації інновацій значною мірою залишаються в тіні. У зв'язку з цим досить очевидно, що питання реалізації, виконання інноваційної стратегії менш ясні і зрозумілі, ніж проблеми її формування і планування. Реалізація інноваційної політики – не менш відповідальне завдання в стратегічному процесі управління освітньою організацією, ніж планування. Якщо без планування інновацій не буде ніякої інноваційної стратегії, то за недосконалого організаційного процесу реалізації інноваційних заходів може бути завдано істотної шкоди освітній організації, її стратегічним позиціям. На цьому шляху нерідко стоять майже нездоланні бар'єри і перешкоди, які

серйозно заважають просуванню вперед. Тому завдання досліджень у цій сфері полягає в діагностиці основних перешкод, виявленні та класифікації типових проблем, з якими стикаються освітні організації в процесі стратегічної реалізації інновацій, визначенні шляхів і напрямів дій для пошуку схем і моделей ефективної реалізації інноваційних стратегічних планів.

Питання реалізації стратегії, рушійних механізмів стратегічних інноваційних змін, аналізу внутрішніх і зовнішніх умов успіху стратегічних перетворень і їх значення для реалізації інноваційної політики розглядалися в роботах низки вітчизняних і зарубіжних дослідників: О.Н. Альохіна, О.С. Віханського, Г.І. Гольдштейна, І.Б. Гуркова, В.С. Єфремова, Г.Б. Клейнера, І.Д. Аакера, Ансоффа, П. Друкера, Р. Гранта, М. Портера, С. Левицькі, П. Дженстера, О. Вільямсона, Г. Мінцберга, Д. Хассі, Дж. Джонса, А. Чанлера, К. Шоулза, Р. Уїтгінгтон, Ф. Стрікленд, Дж. Ходкінсон, П. Сперроу і багатьох інших.

Широко використовується в нашому дослідженні системний підхід, обґрунтований і розвинений дослідниками В.С. Анфілатовим, Дж. О'Коннор Г. Нівом, К. Черчманом, П. Чеклендом, С. Біром та ін.

Мета статті полягає у виявленні стратегічних напрямів інноваційної політики управління освітнім кластером на основі виявлення закономірностей цього процесу, типових проблем і помилок і на цій основі розробленні практичних рекомендацій щодо використання методів стратегічної реалізації інноваційних проєктів.

Виклад основного матеріалу. Стратегічним процесам інноваційної політики освітнього кластеру належить визначальна роль в економіці держави. Сьогодні цей напрям є базовим для розвитку освітньої сфери, де питання секторальної конвергенції освіти й інноваційних технологій створюють конкурентні переваги.

Модернізаційні процеси стають головним джерелом економічного зростання, особливо в контексті сучасної парадигми сталого розвитку освітнього кластеру. Таким чином, натепер

інші резерви розвитку освіти, окрім якісних технологічних та організаційних змін, важко знайти. Водночас ефективно використовувати інноваційний потенціал не завжди вдається.

Це особливо стосується освітніх організацій та використання інноваційних ресурсів. Розроблені наукові положення в межах поставлених завдань щодо стратегічних напрямів інноваційної політики освітнього кластеру мають сприяти підвищенню конкурентоспроможності економіки держави.

Характерною ознакою для ринкової економіки є невизначеність, яка зумовлює необхідність стратегічного бачення та прогнозування діяльності суб'єктів освітньої діяльності.

У результаті дослідження визначені основні особливості та закономірності успішної інноваційної політики, що забезпечують успіх стратегічного процесу управління освітнім кластером. Реалізація стратегії інноваційного розвитку є ключовою ланкою процесу, який може бути подано як складник із двох великих блоків: формулювання стратегії інновацій та їх реалізації (впровадження в освітню діяльність).

Технології ефективної інноваційної стратегічної реалізації інновацій базується на методології визначення системних проблем. За такою логікою пропонується насамперед визначити тип проблеми (або проблем), з якими стикаються керівники освітніх закладів під час реалізації стратегічного плану впровадження інновацій, а потім застосовувати технології управління, які краще «працюють» із тим або іншим типом проблем.

Типовими методами реалізації інноваційної стратегії є методи планування фінансування інновацій та необхідних ресурсних потоків, впровадження систем контролю ефективності інновацій, обліку трудовитрат і їх грошової компенсації, модернізації структурних перетворень.

Реалізація інноваційних технологій є складно структурованим процесом, складність якого визначається, по-перше, багаторівневим його характером (управлінський рівень і функціональний рівень), по-друге, двохетапним процесом, де виділяються відносно самостійні етапи впровадження інновацій та їх оцінки.

Виявлено дві групи проблем і труднощів реалізації інноваційної політики, дія яких рівною мірою зумовлює виникнення «стратегічного розриву» – повної або часткової невідповідності практики реалізації інновацій зі стратегічним планом інноваційних заходів. Перша група – проблеми об'єктивного характеру, зумовлені, по-перше, рівнем складності зовнішнього середовища, по-друге, рівнем його стабільності або нестабільності. Об'єктивного характеру цьому класу проблем надає принципова неповторність інновацій у світі економіки, що обґрунтована Д. Нортон. Друга група – суб'єктивні проблеми реалізації інновацій, де виділяються три групи причин виникнення проблем: керівники вибирають неправильну стратегію інноваційного розвитку; вони не володіють особливостями обраної інноваційної стратегії; керівники ігнорують стратегію інноваційного розвитку освітнього закладу, зосередившись на тактичних механізмах.

Особливості застосування методу модернізації пов'язані з тим, що стратегічний план інноваційної політики не передбачає того чи іншого ступеня глибини перебудови організаційної структури, або, за словами А. Чандлера, «структура слідує за стратегією». Це важливо, тому що структура виконує дві основні функції, які мають безпосередній стосунок до реалізації організаційної стратегії. По-перше, «правильно» вибудована структура сприяє проходженню інформації про інновації всередині організації з метою зниження невизначеності під час прийняття рішень, спрямованих на реалізацію стратегічних планів, тобто структура повинна забезпечувати максимально легке, швидке впровадження інновацій та їх результативність. По-друге, структура забезпечує досягнення ефективної координації та інтеграції поведінки всіх складників управлінського процесу в реалізації інноваційної стратегії, в нових умовах, що склалися після реалізації інноваційних змін.

На практиці взаємозв'язок організаційної структури і стратегії впровадження інновацій визначається параметрами структури, які підлягають модернізації.

Необхідно зазначити, що кожен складний елемент стратегії інноваційної політики освітнього кластеру представляється як системна сукупність простіших, об'єднаних зв'язками відомої інноваційної природи, а кожен наступний рівень системної ієрархії розглядається як сума попередніх. Успіх стратегічної реалізації інновацій визначається застосуванням відповідних методів для вирішення освітніх проблем. Найбільш характерна для реалізації інноваційної стратегії проблема – модернізація навчального процесу, тобто перехід на новий якісний рівень перетворення організаційної структури відповідно до нових завдань, поставлених інноваційною стратегією. Модернізація може здійснюватися із застосуванням трьох основних методів: інноваційного типу управління, модельних досліджень та паралельної роботи. Кожен із цих методів має свої переваги і недоліки та відрізняється як рівнем ризику, так і рівнем витрат. Найбільш характерні проблеми реалізації інноваційної стратегії пов'язані зі зміною організаційної культури та технології організаційного розвитку.

Висновки. Проведене дослідження сприяє збільшенню наукового знання в галузі теорії і методології реалізації стратегічного управління інноваційною політикою освітнього кластеру. Теоретичний і методологічний матеріал наявної наукової бази з проблематики стратегічного менеджменту, здійснення успішної реалізації інноваційної стратегії розвитку освітньої сфери на основі методів системного підходу (виявлення основних проблем) може використовуватися для оптимізації процесів планування інновацій та впровадження організаційних змін відповідно до інноваційних стратегій розвитку освітніх організацій.

Систематизований і критично проаналізований теоретичний і методологічний матеріал наявної наукової бази з проблематики реалізації інноваційної політики може бути використаний для розроблення конкретних планів впровадження інновацій в освітніх закладах і методів діагностики проблем під час впровадження інноваційних стратегічних планів.

Список використаних джерел:

1. Саричев В.І. Людський розвиток в системі державного регулювання: методологія та практика: дис. докт. екон. наук: 08.00.03. К. 2016. 482 с.
2. Буркова Л.В., Федорова Н.Ф. Зерна педагогічної інновації: хрестоматія. К.: Правда, 2001. 120 с.
3. Ангеловски К. Учителя и инновации. М.: Просвещение, 1991. 159 с.
4. Буркова Л.В. Класифікація педагогічних інновацій – перший етап науково-педагогічної експертизи. Директор школи. 2000. № 35. С. 1 – 9.
5. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: монографія. К.: 2005. 380 с.
6. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
7. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
8. Паламарчук В.Ф., Даниленко Л.І., Перевознікова Г.М. Інноваційні пошуки в сучасній освіті. К.: Логос, 2004. 220 с.
9. Антошкіна Л.І. Вища освіта в контексті сприяння економічному зростанню на інноваційній основі. Економіка України : інноваційно-інвестиційна складова: [колективна монографія]; за заг. ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка. К. : НДЕІ, 2012. С. 131–136.